

A skarlát

A skarlát, régies nevén vörheny, az egyik leggyakoribb gyermekkori fertőző betegség. Igen ragályos, főképp közösségben terjed. Típusosan az óvodás- és az iskoláskor betegsége, de felnőttek is megfertőződhetnek. Csecsemőkorban az anyai eredetű ellenanyagok miatt gyakorlatilag nem kell vele számolni.

A kórokozók szoros kontaktus során, a légutak nagyceppes váladékával direkt módon terjednek (tehát nem ún. microaerosol, ill. a környezet tárgyai által közvetített fertőzéstől van szó). Sajnos, ellentétben a fertőző gyermekbetegségek többségével, a skarlátot többször is el lehet kapni, mivel nem alakul ki életre szóló védettség ellene, és védőoltás [0] sincs ellene.

A kórokozó a Streptococcus pyogenes nevű baktérium, mely erythrogen toxint, azaz kiütést okozó anyagot termel. A betegség lappangási ideje fél-négy nap, ennyi idő telik el a kórokozó behatolásától a tünetek jelentkezéséig. A behatolási kapu az esetek többségében a torok, ritkábban valamilyen seb (pl. bányahimlő hege), de akár a nemi szervek nyálkahártyája is lehet.

Tünetek

A betegség első napján általában torokfájdalom és magas láz (38-39°) jelentkezik. A gyermek étvágytalan, nehezen nyel. A nyelven az első napokban fehér lepedék látható, később élénkpirossá válik – ezt málnanyelvnek is nevezik. A torok jellegzetesen skarlátvörös, a mandulákon gennyes tüszők jelenhetnek meg.

A betegség 2-3. napján alakulnak ki a legjellemzőbb elváltozások, amire a betegség régebbi elnevezése (vörheny) is utal: a bőrön vörös, bősoros kiütések jelennek meg. Ez elsősorban a gyerek törzsén alakul ki, és kifejezetten a hajlatokban, valamint a nyomásnak kitett helyeken. A verejtékmirigyek kivezető csöveinek elzáródása miatt a bőr tapintása gyakorta dörzspapírra emlékeztet. A száj körül nem látható ilyen elváltozás, a kifejezett sápadtság miatt ezt „tejszakállnak” nevezik. A kiütések nem viszketnek. A betegség tünetei közé tartozhat a hasfájás és a hányás is.

Diagnózis

A betegség a tünetek alapján általában felismerhető. Nem egyértelmű esetekben a kórokozó kimutatására garatváladék vételére lehet szükség. Ilyenkor steril pálcával váladékot vesznek a torokból és tenyésztésre küldik. Az így kitenyésztő baktérium a tünetekkel együtt igazolja a betegséget, valamint a kórokozó antibiotikum-érzékenységére is választ kapunk.

Gyógyulás, szövődmények

A skarlátos gyermek sokszor gyógyszer nélkül is gyógyulhat, de a gyógyulás meglehetősen hosszú és ilyenkor gyakran jár szövődeményekkel. A kiütések 6-9 napon belül elmúlnak, ezt főleg a tenyerek és a talpak lemezes hámlása követi. A betegek kezelés nélkül 3-5 nap után láztalanok válnak, majd egy héten belül meggyógyulnak.

A betegség kezelésére a szövődmények elkerülése miatt van szükség. A gennyesedéssel járó szövődmények közé tartozik a mandulák környékén kialakuló tályog, az orrmelléküregek gyulladása, a középfülgyulladás és a tüdőgyul-

adás. Ritkán a kórokozó szétszóródik a szervezetben, ezt nevezzük szepszisnek. Ezekre a szövődeményekre az elhúzódó, ill. az ismételt jelentkező lázas állapot hívja fel a figyelmet. Szerencsére ilyen súlyos szövődeményekkel ritkán találkozunk.

A késői szövődmények a betegség 14-21. napján jelentkeznek. Ilyenkor a kórokozó már nem található meg a szervezetben, a tünetek kialakulásában immunológiai okok játszanak szerepet. Ilyen utóbetegség lehet a szívizomgyulladás, aminek következtében súlyos, életre szóló szívbetegség is kialakulhat. Kifejlődhet vesegyulladás is, mely szintén hosszú távú következményekkel járhat. A skarlát veszélyes következménye lehet a reumás-ízületi betegség is. Szerencsére az antibiotikus kezelés bevezetése óta a késői szövődmények kialakulása nagyon ritka.

A közhiedelemmel ellentétben a betegséget többször is el lehet kapni. Régebben, amikor még nem alkalmaztak antibiotikus kezelést a skarlát gyógyításában, a betegség hosszabb és súlyosabb elfolyású volt, így akár életre szóló immunitás is kialakulhatott. Napjainkban viszont a gyorsabb és szövődménymentesebb gyógyulás ára az, hogy tartós védelem nem alakul ki.

Kezelés

A skarlát antibiotikummal jól gyógyítható. Szerencsére a kórokozó érzékeny a penicillinre, mely kevés mellékhatása és alacsony ára miatt igen jól alkalmazható gyógyszer a skarlát gyógyításában. Penicillin-érzékeny betegeknek más, hasonlóan hatékony antibiotikum adható. A kezelés megkezdését követő 12-24 órában a panaszok mérséklődnek, a beteg néhány nap alatt teljesen meggyógyul.

Nagyon lényeges, hogy a késői szövődmények elkerülése érdekében a kezelést tíz napig folytatni kell!

Az oki kezelésen kívül szükség van még a láz csillapítására, erre a közismert szerek bármelyike használható. Előfordulhat, hogy a betegség elején olyan kifejezett nyelési fájdalom alakul ki, hogy a gyermek nem etethető. Ilyenkor nagyon fontos, hogy a beteg gyermek folyadékfogyasztását figyelemmel kísérjük, mert ha ez elégtelené válik, kiszáradhat, és emiatt akár kórházi felvétel is szükségessé válhat.

A betegség alatt a gyermek közösségbe nem mehet, kímélő életmód javasolt, a szigorú ágynyugalom nem szükséges. A kezelés 2-3. napjától a beteg nem fertőz, ennek ellenére ötnapos elkülönítés javasolt.

Az esetek többségénél a megelőzés céljából adott antibiotikum alkalmazásának nincs értelme, ugyanis a betegség jól gyógyítható, és a kezelt esetekben szövődmények kialakulásával gyakorlatilag nem kell számolnunk. Ezen kívül az is előfordulhat, hogy a megelőzés céljából beszedett gyógyszer mellett is kialakul a betegség, csak olyan enyhe formában, hogy esetleg nem is vesszük észre. Mindez a kár veszélyes is lehet, hiszen a skarlát csak a helyes kezeléssel és odafigyeléssel marad ártalmatlan betegség.

Megelőző antibiotikus kezelésre csak kivételes helyzetek adnak okot: pl. reumás lázon átesett egyén a környezetben; garatváladék tenyésztésével igazolt „pingpong-fertőzések” egy háztartásban élőknel; súlyos lefolyású megbetegedéseket előidéző törzsek előfordulása a közösségben. Ilyenkor javasolható az illető szűk közösség egyedeinek torokváladék-vizsgálata és a hordozók penicillinkezelése. A megelőzésre adott antibiotikum szedése három napig elegendő.

Benedekfű

(Cnicus benedictus)

Népies neve:

áldott bogáncs, keserű bogáncs, áldottfű, áldott bárcs

A növény leírása:

A fészkesvirágzatúak (Compositae) családjába tartozik. Bencés szerzetesek hozták Itáliából hazánkba és kolostorkertekben természetették. Mediterrán vidéken vadon élő, hazánkban természetesen, egyéves növény. Íze rendkívül keserű.

Hogyan gyűjtsük?

A növény oldalhajtásait, valamint felső 30-40 cm hosszú virágos, leveles részét alkalmazzák gyógyászati célokra. Fontos, hogy árnyékos helyen szárítsuk, mert a napfényre érzékeny és hamar kifakul. A növényt virágzása kezdetén kell learatni.

Mi van benne?

A növény szeszkviterpén laktonokat (knicint, artemizifolint), lignánokat, kálium és magnéziumsókat, nyomokban pedig illóolajat tartalmaz.

Mire jó?

A növény jó emésztés- és étvágyjavító hatású, gyomorsav-elválasztást fokozó szer, és alkalmazzák a népi gyógyászatban epehajtóként is.

A likőripar kedvelt nyersanyaga.

A növény termése szappangyártásra alkalmas zsírosolajat is tartalmaz.

XVI. században azt gondolták, hogy a pestis gyógyítására alkalmas.

Hogyan használjuk?

Tea: A benedekfüvet teában gyakran keverik citromfűvel. Mindkét alkotóelemből 2-2 teáskanálnyit forrázunk le 0,5 liter forrásban lévő vízzel, hagyjuk állni 5 percig, majd szűrjük le! Naponta 2 csésze tea fogyasztása ajánlott fél órával az étkezések előtt.

Jó tudni!

A növény szárítása árnyékban történjék! Gyomor és bélfekély esetén alkalmazása nem ajánlott. Allergiás reakciók is kialakulhatnak használatakor.

